

удосконалення системи пошуку дітей, наприклад, шляхом запровадження системи інформування громадян України, які можуть володіти інформацією про дитину. Прикладом реалізації такого завдання є сповіщення для користувачів компаній мобільного зв'язку, соціальних мереж, таксі і перевізників, мережі закладів та сайту з продажу квитків (Uklon, OnTaxi, Taxi838, Taxi OPTI, GLOVO). ПрАТ «Київстар», «Meta Platforms Inc.», ТОВ «УКЛОН УКРАЇНА», ІС «OnTaxi», ВСТ «ТАХІ 838», ПП «Оптимальне таксі» та ТОВ «Гловоапп України».

Окрім діяльності ювенальної превенції, направленої на забезпечення безпечного середовища, одним із основних завдань поліцейських є профілактика адміністративних правопорушень, недопущення залучення дітей до військових злочинів, превентивна робота з дітьми щодо молодіжних рухів (необхідно роз'яснювати, що за такі дії передбачено як адміністративну так і кримінальну відповідальність).

Так в Україні набувають популярності нові підліткові рухи "Редан", "Антиредан" учасники яких влаштовують масові заворушення у містах. поширення у мережі Інтернет молодіжних рухів, які провокують конфлікти, закликають до фізичного протистояння та втягують дітей у протиправну діяльність, що своїми зібраннями сколихнули всю країну. Загалом протягом трьох днів в Україні відбулося близько 41 зібрання молоді в різних регіонах держави [209].

Підсумовуючи, робота підрозділів ювенальної превенції має важливе значення для забезпечення громадського порядку та підтримки молоді у мирний та воєнний час. Під час воєнного стану їхні завдання стають ще більш критичними, і вони повинні працювати над захистом неповнолітніх і підтриманням соціального порядку. Взаємодіючи з іншими організаціями підрозділами поліції - підрозділи ювенальної превенції можуть зробити вагомий внесок у безпеку дітей в умовах воєнного стану.

1. Leheza, Y., Karina Pisotska, Oleksandr Dubenko, Oleksandr Dakhno, & Artur Sotskyi. (2023). The Essence of the Principles of Ukrainian Law in Modern Jurisprudence. Revista Jurídica Portucalense, 342–363. DOI: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(32\)2022.ic-15](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(32)2022.ic-15).

2. Myroniuk R. V., Myroniuk S. A. Peculiarities of application by police measures of administrative responsibility for committing offenses and procedures of appeals on their application. Publishing House "Baltija Publishing". 2021. p.214-239 DOI: 10.30525/978-9934-26-185-5-7.

3. Pisotska K. O. Forms and methods of administrative activity of juvenile prevention units of the national police of Ukraine. juvenile policy as a component of supporting Ukraine's national security and defense. 2022. P. 318–351. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-276-0-15>.

4. «ПБК «Редан»: Ситуація в Україні». URL: www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3676826-cvk-redan-situacia-v-ukraini-so-vidomo.html.

5. Офіційний сайт Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua>.

6. Офіційний сайт Генерального офісу прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/>.

УДК 349.3

DOI: 10.31733/17-03-2023-247-250

Анатолій ШИЯН

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ, ТА ДЕЯК Х ІНШИХ ОСІБ

Відповідно до ст. 17 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей [1].

Однією зі складових соціального захисту таких громадян є право на пенсійне забезпечення. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом

існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом (ч. 3 ст. 46 Конституції України).

Питання пенсійного забезпечення осіб, які перебувають (перебували) на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях (далі – військові пенсіонери), неодноразово ставали предметом розгляду Конституційного Суду України (далі – КСУ). Особливо важливим у цьому питанні є Рішення КСУ від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016. В ньому висловлена юридична позиція, відповідно до якої норми-принципи ч. 5 ст. 17 Конституції України щодо забезпечення державою соціального захисту громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей є пріоритетними й мають безумовний характер; потреба в додаткових гарантіях соціального захисту цієї категорії громадян як під час проходження служби, так і після її закінчення зумовлена, зокрема, тим, що служба у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях пов'язана з ризиком для життя та здоров'я, підвищеними вимогами до дисципліни, професійної придатності, фахових, фізичних, вольових та інших якостей; заходи, спрямовані на забезпечення державою соціального захисту вказаної категорії осіб, зокрема у зв'язку з економічною доцільністю, соціально-економічними обставинами, не можуть бути скасовані чи звужені [2].

Виходячи з викладеного, є однозначним, що держава не може стояти осторонь у питаннях соціального захисту вказаних вище осіб, у тому числі пенсійного забезпечення, і вони мають бути пріоритетними порівняно з іншими категоріями громадян України. Державні органи, наділені відповідними повноваженнями, повинні своєчасно вирішувати всі питання з призначення, перерахунку та виплати пенсій. Звичайно, ця пріоритетність має пов'язуватися з можливостями держави, які складаються на тому чи іншому етапі її розвитку.

На жаль, як свідчать реалії сьогодення, від виконання цієї важливої функції держава останніми кількома роками практично відсторонилася, передавши її на розсуд судової влади. І проявилось це в наступному.

Основним законодавчим актом, яким регламентується нарахування пенсій військовослужбовцям, що звільняються з військової служби, є Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ [3]. З моменту його прийняття і до 2018 року жодних проблем, які стосувалися як призначення, так і перерахунку пенсій військовим пенсіонерам, не виникало, оскільки все це здійснювалося працівниками органів Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) фактично без залучення до цього процесу самого пенсіонера.

У 2018 році всім військовим пенсіонерам органи ПФУ провели перерахунок пенсії відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103 «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб» (далі – постанова № 103) [4]. Проте в грошове забезпечення, з якого обчислювався тоді розмір пенсії, були включені лише: 1) посадовий оклад; 2) оклад за військове (спеціальне) звання; 3) надбавка за вислугу років. Крім того, було зменшено максимальний розмір пенсії за вислугу років із 90 до 70 відсотків суми грошового забезпечення. Тим самим були порушені чинні до цього часу положення, які визначали складові грошового забезпечення, з яких вираховувалась пенсія.

5 березня 2019 року пункти 1 і 2 Постанови № 103 суд визнав протиправними і скасував. З того часу виникли підстави для перерахунку військових пенсій з урахуванням додаткових видів грошового забезпечення. Однак, на масові звернення військових пенсіонерів здійснити такий перерахунок, Головні управління ПФУ відмовляли, посиляючись на відсутність підстав для цього.

Згідно з приписами ст. 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Як визначено ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України, справи, пов'язані із захистом соціальних прав громадян, розглядаються в порядку адміністративного судочинства. У зв'язку зі згаданою вище бездіяльністю органів ПФУ саме ці суди за адміністративними позовами військових пенсіонерів із 2019 року стали вирішувати питання перерахунку пенсій. Як свідчить судова практика, позовні вимоги, викладені в заявах, стосувалися, в основному, трьох критеріїв пенсійного забезпечення: врахування додаткових видів грошового забезпечення; збільшення відсоткового розміру за вислугу років, якщо він перевищує 70 відсотків; скасування обмеження максимального розміру пенсій (хто мав на це відповідні підстави).

Однак, як виявилось, шлях до отримання позитивного рішення адміністративних судів (їх тепер пенсіонери із-за валу своїх позовів іронічно називають «пенсійними») є тривалим і виснажливим. Так, наприклад, для того, щоб мати підстави для звернення до суду щодо перерахунку пенсії з урахуванням додаткових видів грошового забезпечення, пенсіонер, який мешкає на території Дніпропетровської області, повинен звернутися з відповідною заявою до Державної установи «Територіальне медичне об'єднання МВС України по Дніпропетровській області» для отримання довідки про розмір грошового забезпечення. Термін виконання такої заяви становить не менше одного місяця. Після отримання довідки пенсіонер має звернутися із заявою до ГУ ПФУ в Дніпропетровській області щодо здійснення йому перерахунку пенсії, виходячи з розміру грошового забезпечення, визначеного в довідці. На отримання відповіді, яка завжди є негативною, і долучення до неї документів, знову приходиться чекати не менше одного місяця.

Наступні шість місяців із дня відмови ГУ ПФУ в задоволенні заяви про перерахунок пенсії (саме такий строк дії отриманої відповіді), перед пенсіонером постає дилема з написанням адміністративного позову: 1) або самостійно його скласти, якщо він має хоч якісь необхідні для цього знання, ним усвідомлено досить таки складний і великий масив нормативно-правових актів, якими регламентується пенсійне забезпечення військовослужбовців (що це саме так, автор цієї праці відчув на собі), а також судову практику з цих питань, яка нерідко є суперечливою; 2) або звертатися за правничою допомогою до адвоката, послуги якого в матеріальному вимірі не є дешевими і вартість яких, у більшості випадків, не повертається.

Підготовлена позовна заява разом із долученими до неї документами, які підтверджують право позивача на перерахунок пенсії, а також квитанцією про сплату судового збору, розмір якого в останні роки коливається в межах однієї тисячі гривень, подаються позивачем безпосередньо або надсилаються поштою до окружного адміністративного суду. Далі настає етап судових тяжб за адміністративним позовом, який порівняно зі збиранням необхідних документів і підготовкою позовної заяви характеризується ще більшим навантаженням (насамперед, психологічним, – очікування, скільки триватиме судовий розгляд і чи буде рішення позитивним, чи, навпаки, негативним, приємним назвати не можна).

Судовий розгляд за такими позовами, якщо немає підстав для залишення заяви без руху, зазвичай, повинен тривати не більше 60 днів із дня постановлення ухвали про відкриття адміністративного провадження. Але як свідчить судова практика, рішення в такі строки судом фактично ніколи не приймається – є випадки, коли воно затягується до 6-8 місяців із моменту відкриття провадження. Надалі діяльність позивача залежить від судового рішення: якщо воно на його користь, то треба чекати, чи набере воно законної сили (це може статися тоді, коли ГУ ПФУ не оскаржить в апеляційному порядку прийняте рішення протягом 30 днів із моменту його ухвалення).

Якщо рішення не на користь позивача або воно оскаржено ГУ ПФУ (а це відбувається в більшості справ), настає ще один неприємний період, пов'язаний з підготовкою і самим апеляційним розглядом поданої скарги, який може тривати декілька місяців (не менше 60 днів). Це знову тягне за собою і матеріальні витрати, і суттєве психологічне навантаження (про них велася мова вище).

Загалом, більшість цих судових процесів тривають роками. І це тільки при розгляді одного предмету позову, а їх у кожного пенсіонера може бути декілька.

Навіть якщо за рішенням судів здійснено перерахунок пенсії, це не означає, що пенсія буде перерахована з дати ухвалення рішення суду – ГУ ПФУ такий перерахунок здійснить тільки з моменту отримання рішення. Що стосується різниці в грошових сумах, яка утворилася між раніше виплаченими і доплатами на виконання рішення суду, то їх отримати неможливо, бо вони депонуються і доступу до них позивач немає. Коли він їх отримає (тим більше, в умовах війни), можна тільки здогадуватись.

Таким чином, військовий пенсіонер, який раніше лише один раз у своєму житті відвідав орган ПФУ, щоб надати документи для призначення пенсії, і якому подальші пенсійні перерахунки здійснювали автоматично без його участі і без будь-яких судових позовів, зараз змушений, незалежно від стану здоров'я та мобільності, місця проживання тощо, неодноразово відвідувати цей орган, вистоювати черги, щоб надати та отримати відповідні документи. Те ж саме стосується і судових органів. Можна собі уявити, як ці відвідини впливають на самопочуття пенсіонерів і якими словами вони характеризують тих, хто призвів до такої ситуації. Ну, а якщо давати загальну оцінку цій штучно створеній

ситуації, то її інакше як зневагою і знуцанням над військовими пенсіонерами назвати не можна.

Можна передбачити закид, наскільки моральними є вказані дії військових пенсіонерів – адже вони їх вчинюють у період широкомасштабної військової агресії Росії проти Української держави. Не вступаючи в полеміку з цього приводу (його прибічники та противники можуть навести масу аргументів та контраргументів і вони будуть доречними та слухними), на виправдання таких дій військових пенсіонерів слід зазначити таке: сьогодні існує судова практика, згідно з якою судді ухвалюють рішення про перерахунок пенсії не за весь період, із якого пенсіонери мали б отримувати підвищену пенсію, тобто не з 2019 року, а лише за останні шість місяців, що передують дню подання до суду позовної заяви, тим самим значно зменшуючи суму заборгованості пенсії за минулий період. Підставою для такої судової практики стала постанова Верховного Суду у складі Судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду від 31 березня 2021 року у справі № 240/12017/19, якою визначено, що при зверненні до суду позивач повинен довести той факт, що він не міг дізнатися про порушення свого права й саме із цієї причини не звернувся за його захистом до суду протягом шести місяців від дати порушення його прав, свобод чи інтересів чи в інший визначений законом строк звернення до суду. В той же час, триваюча пасивна поведінка такої особи не свідчить про дотримання строку звернення до суду з урахуванням наявної у неї можливості знати про стан своїх прав, свобод та інтересів [5].

Для військових пенсіонерів це стало додатковим поштовхом до судового захисту порушеного конституційного права на належне пенсійне забезпечення.

Чи є вихід із цієї штучної і неправомірно створеної ситуації з пенсійним забезпеченням військовослужбовців? Він є і дуже простий: не дивлячись на теперішній складний час, держава повинна виконувати взяті на себе зобов'язання так, як це робилося нею до 2018 року. Чи є кошти для цього? Протягом усього періоду існування Української держави вони були, є зараз і будуть у майбутньому. Але їх наявність завжди залежала і залежить від рівня корупції; а вона в Україні, як відомо, є однією з найвищих у Європі.

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996, № 30, ст. 141.

2. Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини сьомої статті 43, першого речення частини першої статті 54 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-16#Text>

3. Закон України від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103 «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103-2018-%D0%BF#Text>

5. Постанова Верховного Суду у складі Судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду від 31 березня 2021 року у справі № 240/12017/19. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/95946021>